

Phát triển văn hoá đọc cho sinh viên Việt Nam hiện nay

*Đinh Thị Huệ**, *Vũ Thị Ánh Tuyết**, *Nguyễn Thị Nhung**,
*Đào Lan Anh**, *Nguyễn Thị Liên**, *Nguyễn Thị Thu**, *Lê Ngọc Dũng**

**ThS. Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội*

Received: 24/10/2024; Accepted: 30/10/2024; Published: 08/11/2024

Abstract: *Reading culture, in the sense that it is a part of culture expressed through the habits, interests, and reading skills of everyone, is one of the driving forces for the formation of new people, knowledgeable and intelligent citizens who can adapt to the development of society based on the foundation of a knowledge-based economy. Developing a reading culture is creating the foundation of a learning society, of lifelong learning. Therefore, developing a reading culture for all classes of people in general, and students in particular, is an important, long-term requirement and task, requiring the attention and direction of state agencies, social organizations, especially universities.*

Keyword: *Reading culture, books, students*

1. Đặt vấn đề

Trong xu thế phát triển của khoa học và công nghệ, nhiều người lầm tưởng văn hóa nghe, nhìn mới là tiên tiến. Nhưng trong thực tế, văn hóa đọc vẫn luôn là nền tảng của một xã hội học tập, là động lực thúc đẩy sự phát triển xã hội. Mọi người, dù làm những ngành nghề khác nhau, lứa tuổi khác nhau, sở thích và khả năng khác nhau... thì năng lực đọc hiểu vẫn luôn là yêu cầu hàng đầu phục vụ cho công việc và cuộc sống. Đối với “người học” nói chung và học sinh, sinh viên nói riêng thì văn hóa đọc lại càng quan trọng hơn, vì nó là một yếu tố cơ bản quyết định hiệu quả của quá trình tự học; đến lượt mình tự học lại đóng vai trò quyết định hiệu quả của quá trình học tập trong nhà trường cũng như trong suốt cuộc đời của mỗi người.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò của văn hoá đọc đối với sinh viên

Giáo dục theo học chế tín chỉ hiện nay đòi hỏi sinh viên một sự chủ động và tự trách nhiệm, tự ý thức lấy việc học của bản thân mình. Đây cũng chính là điểm yếu mà nhiều rất nhiều sinh viên Việt Nam còn thiếu. Vì vậy, cần phải có những phương pháp học tập hiệu quả khi học theo tín chỉ. Các phương pháp học tập như: tự học, tự đọc tài liệu, học nhóm có thể hỗ trợ cho nhau rất tốt trong việc giúp sinh viên tìm tòi, hiểu và nắm vững kiến thức. Trong đó, việc tự đọc, tự nghiên cứu tài liệu là yêu cầu bắt buộc đối với tất cả các phương pháp học tập trên. Tự học biến những tri thức trong tài liệu thành tri thức của mình bằng cách tích cực đọc. Đọc là một quá trình tự học bằng cách khám phá, đó là khám phá độc lập, bởi khi đọc bản thân người đọc phải đặt ra những câu

hỏi, thắc mắc và tìm cách giải đáp những vấn đề đó. Chính trong quá trình tư duy này, kiến thức sẽ được khắc sâu và tư duy thăng hoa, nảy ra nhiều ý tưởng sáng tạo, khai thác tối đa khả năng tiềm ẩn của mỗi người.

Tóm lại, văn hóa đọc giúp sinh viên có năng lực định hướng thông tin, có kỹ năng thông tin tốt để có thể tìm kiếm, lựa chọn tài liệu, khai thác và sử dụng thông tin hợp lý, đúng pháp luật, có phương pháp đọc hiệu quả, có kỹ năng tiếp nhận vận dụng tri thức đã đọc vào thực tiễn đáp ứng yêu cầu tự học, tự nghiên cứu.

Hơn thế nữa, văn hóa đọc còn có vai trò to lớn trong việc xây dựng nhân cách con người Việt Nam về lý tưởng, trí tuệ, đạo đức, lối sống, thể chất, lòng tự tôn dân tộc, trách nhiệm xã hội, ý thức chấp hành pháp luật, nhất là trong thế hệ trẻ. Đối với thanh niên, sinh viên, văn hóa đọc không chỉ có tác dụng định hướng mà còn giúp nuôi dưỡng tâm hồn, giáo dục nhân cách. Đó là các giá trị như tinh thần yêu nước, tinh thần hiếu học, tinh thần yêu lao động, yêu thương con người, tinh thần đoàn kết, dũng cảm...

Đối với sinh viên, văn hóa đọc không chỉ hỗ trợ cho họ trong việc tạo lập một nền tảng kiến thức vững chắc, trở thành những nguồn nhân lực quan trọng trong lĩnh vực kinh tế của quốc gia và thế giới mà còn trở thành những doanh nhân, những nhà quản lý kinh tế có bản lĩnh, đạo đức, có trách nhiệm với cộng đồng, xã hội.

2.2. Thực trạng văn hoá đọc của sinh viên Việt Nam hiện nay

Việt Nam có bề dày văn hiến, sách được xem là nơi chứa đựng “chữ của Thánh hiền”, người xưa coi

trọng sách như coi trọng người có chữ. Tuy nhiên, vì nhiều lý do, văn hóa đọc của sinh viên nói riêng và văn hoá đọc sách nói chung gần đây có chiều hướng suy giảm so với trước.

Theo Bộ Thông tin và Truyền thông, Việt Nam chỉ có khoảng 30% số người đọc sách thường xuyên, 44% số người thỉnh thoảng đọc sách và 26% số người không bao giờ đọc sách (Nguyễn Thị Hải Yến, 2023). Dẫn ra vài số liệu để so sánh, tham khảo: Người Nhật trung bình mỗi năm đọc 20 cuốn sách, Singapore 14 cuốn thì người Việt Nam chỉ đọc trung bình 4 cuốn sách/ năm. Đó là chưa nói trong số 4 cuốn sách/ năm có 2,8 cuốn sách thuộc về sách giáo khoa, chỉ có 1,2 cuốn là sách ngoài giáo khoa (Chi Chi, 2023). Nhìn rộng ra, ở các quốc gia khác, tỷ lệ đầu sách đọc/ năm của mỗi người rất cao, chẳng hạn như Canada và Pháp, trung bình 17 cuốn, Mỹ 12 cuốn, Hàn quốc 11 cuốn, Tây Ban Nha xấp xỉ 10 cuốn... Nếu phân tích cụ thể trong số 1,2 cuốn sách mà người Việt Nam đọc trung bình mỗi năm thì bao nhiêu phần trăm hữu ích, tác động tích cực đến người đọc, con số này chắc cũng không cao.

Ở một khía cạnh khác, theo số liệu khảo sát của Viện nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường về việc sử dụng thời gian rảnh để làm việc gì là chủ yếu, có đến 41,7% số bạn trẻ trả lời là lên mạng, 20% xem phim, 16,7% nghe nhạc và chỉ có 15% trả lời là đọc sách. Và trong một khảo sát đối với sinh viên TP.HCM, có 47,26% sinh viên nhận thức được tầm quan trọng của sách, 26,37% nghĩ rằng đọc sách là cần thiết, 25,15 cho rằng việc đọc sách là bình thường, có hay không cũng được và 1,22% nghĩ rằng việc đọc sách là không cần thiết. Đây là một thực trạng rất đáng báo động trong giới trẻ nói chung và sinh viên nói riêng. Một phần nguyên nhân là do sinh viên phải dành thời gian cho việc học quá nhiều nên những nhu cầu giải trí trong đó có đọc sách cũng bị hạn chế. Hơn nữa, trong thời đại ngày nay, văn hóa nghe, nhìn đang có phần lấn át văn hóa đọc của cộng đồng nói chung và sinh viên nói riêng. Và còn một thực tế cũng nguy hại không kém, đó là việc đọc sách của sinh viên ngày nay hầu như chỉ theo phong trào chứ không thực chất và nếu có đọc thì thường chọn những loại truyện ngôn tình, những loại sách đen. Điều đó dẫn đến tình trạng ăn xổi, không phải là nhu cầu của bản thân, không phải mục tiêu, ước vọng của người đọc khiến lệch lạc về thị hiếu, thẩm mỹ thậm chí là kiến thức xã hội, nhận thức xã hội của sinh viên hạn chế rất nhiều (Thu Hằng, 2022).

Thêm vào đó, việc đọc với sinh viên còn mang

tính chất bắt buộc, nhất thời. Nhiều sinh viên chỉ đọc khi gần tới các kỳ thi hoặc khi giảng viên yêu cầu làm bài tập, bài thuyết trình, tiểu luận, khóa luận... Đặc biệt, nhiều sinh viên không có kỹ năng đọc dẫn đến nắm bắt các vấn đề trong tài liệu trở nên khó khăn, đọc sách mang lại hiệu quả không cao cho việc học tập. Sinh viên cũng chưa có ý thức giữ gìn tài liệu, thói quen sắp xếp tài liệu chưa khoa học, bảo quản tài liệu chưa đúng cách gây tổn hại đến tài liệu. Ngoài ra, gia đình, nhà trường, thư viện, các tổ chức đoàn thể chưa phát huy được vai trò của mình trong việc hình thành thói quen đọc, hướng dẫn kỹ năng cũng như định hướng đọc cho sinh viên, đặc biệt, chưa nắm bắt được nhu cầu đọc của sinh viên để xác định các biện pháp phù hợp.

2.2. Một số giải pháp phát triển văn hóa đọc cho sinh viên Việt Nam hiện nay

Hiện nay, sự phát triển nhanh chóng của khoa học công nghệ, đặc biệt là công nghệ thông tin, truyền thông, vừa mang lại những thuận lợi cho văn hóa đọc phát triển, song cũng đưa đến lại những thách thức không nhỏ. Trước tình hình đó, để phát triển văn hóa đọc cho sinh viên trong các nhà trường cần thực hiện tốt một số nội dung sau:

Một là, nâng cao nhận thức cho sinh viên về vị trí, vai trò của việc đọc. Nhà trường cần làm tốt công tác tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức cho sinh viên về vị trí, vai trò của việc đọc đối với phát triển khả năng tư duy, định hướng tư tưởng, hình thành nhân cách. Để làm được điều đó, trước hết, nhà trường cần thường xuyên quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo chặt chẽ, kịp thời phổ biến chủ trương của Đảng, pháp luật, chính sách của Nhà nước liên quan đến văn hóa đọc cho sinh viên. Đồng thời, đổi mới hình thức, phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học, kiểm tra, đánh giá theo hướng tận dụng các nguồn thông tin ngoài giáo trình, nhất là thông tin từ thư viện để nâng cao chất lượng giáo dục, qua đó, khuyến khích sinh viên đọc các tài liệu. Bên cạnh đó, các nhà trường cần đặt ra yêu cầu cao đối với sinh viên trong nghiên cứu khoa học. Bởi vì, các vấn đề khoa học chỉ được luận giải, có sức thuyết phục, đạt kết quả cao trong nghiên cứu khi sinh viên tích cực tìm đọc, so sánh nhiều nguồn tài liệu khác nhau, chính trong quá trình đó sẽ giúp cho sinh viên xây dựng được thói quen, phương pháp đọc có hiệu quả, góp phần phát triển văn hóa đọc của bản thân. Ngoài ra, mỗi cán bộ quản lý giáo dục, giảng viên, cần xây dựng cho mình thói quen đọc sách hàng ngày, thực sự là tấm gương sáng

cho sinh viên noi theo; cần biểu dương, khen thưởng những sinh viên có thành tích học tập tốt nhờ đọc sách, phê bình sinh viên có biểu hiện ngại, lười đọc sách, ít đi thư viện.

Hai là, bồi dưỡng kỹ năng, phương pháp đọc cho sinh viên. Nhà trường cần có biện pháp bồi dưỡng kỹ năng, phương pháp đọc cho sinh viên, như: có thể đưa kỹ năng đọc, kỹ năng tìm kiếm thông tin, sử dụng thư viện vào nội dung giảng dạy trong các nhà trường; tạo điều kiện, khuyến khích sinh viên tham gia những lớp đào tạo kỹ năng mềm, trong đó có kỹ năng khai thác, sử dụng thông tin... Bên cạnh đó, cần phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của sinh viên trong xác định mục đích của việc đọc, lựa chọn sách, rèn luyện kỹ năng, phương pháp đọc... Đặc biệt, với sự phát triển mạnh của mạng internet, sinh viên có thể khai thác tài liệu một cách nhanh chóng thông qua các phương tiện điện tử, như: máy tính, điện thoại di động, ipad...; vì vậy, nhà trường cũng cần có biện pháp tổ chức, hướng dẫn cho sinh viên kỹ năng đọc, khai thác tài liệu trên mạng hiệu quả, giáo dục cho sinh viên ý thức sử dụng tài liệu đúng đắn, hiệu quả, phù hợp với lứa tuổi, mục đích.

Ba là, nâng cao chất lượng, hiệu quả hoạt động của thư viện. Thư viện của nhà trường cần chú ý đầu tư phát triển nguồn tài liệu, không chỉ đầy đủ về số lượng mà còn phải bảo đảm về chất lượng, xử lý, kiểm soát, sàng lọc tài liệu để đảm bảo được tính mới, kịp thời, chuyên dụng trong các ngành học của sinh viên. Đặc biệt, trong các khâu quản lý, phục vụ bạn đọc cần áp dụng tin học hóa, xử lý trên các phần mềm thư viện hiện đại một cách đồng bộ, xây dựng cơ sở dữ liệu số, các bộ sưu tập số để mang lại hiệu quả cao trong quá trình hoạt động. Đồng thời, nhà trường cũng cần quan tâm đầu tư cơ sở vật chất cho thư viện, như: xây dựng các phòng đọc thân thiện có kết nối internet, các phòng tư liệu hiện đại... Bên cạnh đó, cán bộ thư viện cần phải có trình độ chuyên môn, kỹ năng giao tiếp, phải luôn giữ được thái độ thân thiện, cởi mở, hết lòng phục vụ bạn đọc. Do đó, các nhà trường cần có biện pháp nâng cao chất lượng của đội ngũ cán bộ thư viện, như: tạo điều kiện thuận lợi cho cán bộ thư viện tham gia các khóa đào tạo nghiệp vụ, khuyến khích tham gia nghiên cứu khoa học để phục vụ công tác chuyên môn, đóng góp các giải pháp khả thi nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động của thư viện, phát triển văn hóa đọc cho sinh viên. Ngoài ra, để đáp ứng nhu cầu đọc sách, tra cứu tài liệu của sinh viên, khắc phục sự thiếu hụt về giáo trình, tài liệu, tiết kiệm kinh phí trong đầu tư phát triển nguồn lực thông tin,

có thể xây dựng hệ thống thư viện điện tử kết nối giữa các trường đại học, cao đẳng.

Bốn là, tăng cường các hoạt động tuyên truyền, giới thiệu sách cho sinh viên. Nhà trường cần thường xuyên tổ chức các hoạt động tuyên truyền, trưng bày, giới thiệu sách cho sinh viên, như: hội nghị bạn đọc, triển lãm, giới thiệu sách, thi thuyết trình về sách... Đồng thời, cần thường xuyên đổi mới hình thức tuyên truyền sách để tạo sự lôi cuốn, thích thú, giảm bớt đơn điệu, nhàm chán cho sinh viên. Bên cạnh đó, phối hợp với các nhà xuất bản, công ty sách tặng sách, bán sách trợ giá, giảm giá cho sinh viên để kích thích nhu cầu đọc. Ngoài ra, có thể thành lập các câu lạc bộ đọc sách ở nhà trường nhằm kết nối những người yêu thích đọc sách, tập hợp nguồn sách phong phú, hữu ích, chia sẻ, trao đổi sách, tổ chức các hoạt động thiết thực, góp phần xây dựng, phát triển thói quen, nhu cầu, kỹ năng, phong trào đọc sách trong sinh viên.

3. Kết luận

Văn hóa đọc của sinh viên Việt Nam đang dần “nhạt phai”. Sinh viên hiện nay có xu hướng “lười đọc”, đọc ít, đọc nhanh. Tâm lý chung của họ là ngại đọc sách dày, ngại đọc sách in, ngại đọc sách về vấn đề lý luận - ngại đọc vì không có thời gian. Điều này đã tạo ra sự phân hóa mạnh mẽ trong thị hiếu đọc của công chúng. Cho dù xã hội phát triển đến đâu thì việc đọc sách vẫn được đặc biệt coi trọng, đó là nhu cầu tinh thần cần thiết. Bởi văn học với người đọc luôn vĩnh cửu, trường tồn với thời gian nó là sự kết nối với truyền thống và hiện đại, giải trí và thẩm mỹ, nhận thức và giáo dục đối với công chúng nói chung và sinh viên nói riêng. Do đó, phát triển văn hóa đọc cho các tầng lớp nhân dân nói chung, sinh viên nói riêng là một yêu cầu, nhiệm vụ quan trọng, lâu dài, đòi hỏi có sự quan tâm, định hướng của các cơ quan nhà nước, tổ chức xã hội, đặc biệt là các nhà trường.

Tài liệu tham khảo

1. Chi Chi (2023), *Phát triển văn hoá đọc trong thời kỳ chuyển đổi số*, Báo điện tử Tuổi trẻ Thủ đô, <https://tuoitrethudo.vn/phat-trien-van-hoa-doc-trong-thoi-ky-chuyen-doi-so-222496.html>
2. Thu Hằng (2022), *Giới trẻ và chuyện đọc sách thời hiện đại*, Đài Tiếng nói Việt Nam VOV2, <https://vov2.vov.vn/van-hoa-giai-tri/gioi-tre-va-chuyen-doc-sach-thoi-hien-dai-33736.vov2>
3. Nguyễn Thị Hải Yến (2023), *Thực trạng văn hoá đọc hiện nay ở Việt Nam*, Trung tâm Nghiên cứu Xuất bản và Giáo dục IPER, <https://iper.org.vn/thuc-trang-van-hoa-doc-hien-nay-o-viet-nam/>